

УРЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ З ТРУТОВИМИ ГРИБАМИ — ЗАПОРУКА ЗДОРОВ'Я ДЕРЕВНИХ НАСАДЖЕНЬ НА ТЕРИТОРІЇ С.БОЖКІВСЬКЕ (ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Васюкова Н.М.

Божківський НВК Полтавського району Полтавської області

Серед різноманіття живих організмів, що населяють різні біоценози земної кулі, важливе місце займають гриби, яких нараховується в теперішній час близько 70 тисяч видів і які зустрічаються у всіх середовищах існування: у ґрунті і воді, у повітрі і фітосфері. Серед грибів за способом живлення виділяють сапротрофи та паразити зі значною групою трутових грибів.

Коли йдеться про паразитичні гриби природних екосистем, то акцентується на їх екологічних функціях, як регуляторів чисельності тих рослинних деревних організмів, на яких вони оселяються (як правило, хворих та ушкоджених). Однак, у штучних деревних насадженнях паразитичні трутовики виконують негативну функцію, вражаючи, а інколи й знищуючи їх.

Представленість трутових грибів в штучних біоценозах та їх вплив на деревні насадження на території с. Божківського Полтавського району Полтавської області учні Божківського НВК вивчають упродовж останніх років. Нами вивчається їх видовий склад та досліджується представленість у штучних біоценозах із метою розробки та проведення заходів щодо профілактики враженості дерев у них.

У ході досліджень нами з'ясовано екологічні особливості виявлених трутових грибів основних штучних біоценозів с. Божківське. Досліджена територія включала: шкільний сад (вік дерев в середньому сягає 23-25 років), парк села з переважанням дерев листяних порід та лісосмуга (вік дерев $\approx$ 32-37 років). В саду зареєстровано 58 плодово-ягідних дерев та близько 20 різних видів листяних дерев. У парку зафіксовано біля 200 дерев, серед яких переважають берези, клени, горобина. У насадженнях лісосмуги домінує дуб звичайний — 64 дерева.

Групу трутових грибів штучних насаджень представлено 12 видами, що належать до різних екологічних груп — паразитів та сапротрофів. Видовий склад трутових грибів складає 12 видів. З них у парку виявлено 8 видів, у шкільному саду — 6, в лісосмузі — 4.

Проаналізувавши спосіб живлення трутових грибів встановлено, що він є досить різноманітним. Серед них — 7 видів ксилотрофів-паразитів, 3 — є ксилотрофами-сапротрофами та 2 — спочатку живляться як ксилотрофи-паразити, потім стають ксилотрофами-сапротрофами.

За екологічними групами вони належать до паразитів (9) та ксилофітів (3).

Серед трутових грибів паразитичні види значно переважають — 74,7% (9 видів) над ксилотрофними видами 24,9% (3 види), що беруть участь у розкладанні пеньків та гілок.

Із літературних джерел відомо, що зараження трутовими грибами-паразитами відбувається, коли спора гриба через тріщини, поранення, потрапляє у деревину, де вона проростає, утворюючи грибницю. Через деякий час на поверхні кори з'являються плодові тіла гриба, де й дозрівають спори, що потім поширюються вітром, спричинюючи нові враження.

Як засвідчують отримані дані, найбільша кількість дерев, уражених грибами трутовиками, зустрічається в шкільному саду, де систематично

проводиться обрізка дерев (7 видів грибів; у найбільшій кількості трутовик сливовий). Також значна кількість уражених дерев виявлена в парку (10 видів), де, крім обрізування дерева, отримують механічні ушкодження транспортом, який вивозить опале листя. Мешканці села на цій ділянці інколи випасають велику рогату худобу, яка ламає гілки та об'їдає листя, а в центральній частині парку проводяться масові сільські заходи та гуляння. Часто тут відпочивають діти з дитсадка та школярі, які також ламають гілки та ушкоджують кору молодих дерев. Все це призводить до збільшення кількості дерев, які вражаються спорами трутових грибів.

Лісосмуга, яка знаходиться на окраїні села, такого антропогенного впливу не має. Мешканці вулиці Зеленої бережно ставляться до дерев, при обрізуванні гілок, які заважають руху транспорту, обробляють їх олійною фарбою. Найбільший відсоток захворювань спостерігається у сливи. Ми вважаємо, що це пов'язано з менш якісною обрізкою дерев цього виду, через більшу крихкість деревини і вищу чутливістю до хвороб. У дуба звичайного відсоток уражених дерев найменший серед видів, які вивчалися (4 на 64 дерева, один вид на пеньку).

Нами встановлено, що поява грибів у даних біогеоценозах пов'язана з діяльністю людини. В місцях, де проводиться належний догляд за насадженнями дерев, ймовірність зараження їх трутовими грибами є значно нижчою.

Члени біологічного гуртка «Екос» Божківського НВК проводять індивідуальний захист дерев: лікують рани, обрізають сухі, уражені й ушкоджені гілки, видаляють плодів тіла дереворуйнуючих грибів та спалюють їх, замазують рани після обрізки, пломбують дупла. Лікування ран проводимо навесні шляхом очищення їх ножом або шкребокком, стерилізуємо 5%-м розчином мідного купоросу і вкриваємо садовим варом або петролатумної замазкою (петролатум — 80%, каніфоль — 10%, рослинна олія — 10%). Цей захід є ефективним, тому що сприяє заживленню і заростанню ран.

Обрізування проводимо з наступною дезінфекцією поверхні зрізу і покриттям його петролатумною або садовою замазкою чи олійною фарбою. У 2016 році за рекомендацією і участю М.О. Берданова апробовано садовий вар за оригінальним рецептом автора, який Микола Олексійович використовує у власному саду. Плодові дерева (вибірково) обробляли в безлистом стані 5%-ним розчином залізного купоросу, а в листяному — бордоською сумішшю.

Пломбування дупел проводили влітку в суху погоду. Дупло очищали, дезінфікували його поверхню антисептиком, після просушування покривали олійною фарбою, потім заповнювали його цементуючою сумішшю (1 частина цементу, 2 — піску, 1 — рослинного бітуму і 3-4 частини деревної стружки) і після засихання суміші фарбували під колір кори дерева.

Важливе місце в збереженні штучних біоценозів належить екологічному вихованню. За даною темою члени біологічного гуртка випустили газету та підготували виступи, даний матеріал систематизовано та надіслано до Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді в межах природоохоронних акцій «Зелений паросток майбутнього» та «Парки легені міст і сіл», де посіли відповідно перше місце та нагороджені грамотою. Адміністрація Божківського НВК ініціювала зустріч із головою села з питань облаштування місця проведення свят на території парку з метою упередження пошкодження деревних насаджень.